

אזרות

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון	—	(14x1)	—	14	נקודות
פרק שני	—	(9x3) + (13x1)	—	40	נקודות
פרק שלישי	—	(12x2)	—	24	נקודות
פרק רביעי	—	(11x2)	—	<u>22</u>	נקודות
סה"כ	—		—	100	נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

שים לב: הבחינה מתחילה בעמוד 3.

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

1. בעת האחרונה התקבלה בממשלה החלטה, ולפיה ייסגר שדה התעופה לטיסות פנים "שדה דב" הנמצא בתל אביב. שדה התעופה משמש בעיקר להמראות ולנחיתות של מטוסים הטסים לאילת וממנה. ההחלטה לסגור את "שדה דב" היא חלק מתכנית ממשלתית לבנות בעתיד שכונת מגורים גדולה בשטח זה.

החלטה זו עוררה את כעסם ואת התנגדותם של אזרחים רבים. לכן הם החליטו לפעול נגד מימוש ההחלטה: הם נשאו שלטי מחאה מול שדה התעופה, הפיצו עצומות ברשת האינטרנט, שנכתב בהן שהמיקום של שדה התעופה חיוני למדינה, וביקשו מהאזרחים לחתום על עצומות אלה. כמו כן, הם פנו לכלי התקשורת וביקשו לפרסם את התכנית שתפגע בנוסעים בקו טיסות זה.

א. ציין והצג את התפקיד של הממשלה שבא לידי ביטוי בהחלטה לסגור את שדה התעופה "שדה דב".

הסבר כיצד תפקיד זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את סוג מנגנון הפיקוח והביקורת שהפעילו המתנגדים לסגירת שדה התעופה. הסבר כיצד סוג מנגנון פיקוח וביקורת זה בא לידי ביטוי בקטע.

2. משרד התחבורה בברזיל קבע הנחיות חדשות לנהגי מוניות. אחת ההנחיות אוסרת על נהגי מוניות לשוחח עם הנוסעים על ענייני כדורגל, משום שהעיסוק בכך מלהיב את הנוסעים, ולעתים מעורר מריבות אלימות בעת הנסיעה במונית. בהנחיה נקבע שנהג מונית שיעבור על האיסור יועמד לדין וישלם קנס.

נהגי המוניות התנגדו להנחיה זו. לטענתם, הם יתקשו למלא את ההנחיה משום שכדורגל הוא תחום העניין המרכזי שלהם, וחשוב להם לדון בו ולהציג את עמדתם בתחום זה.

א. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי הבא לידי ביטוי בהנחיה של משרד התחבורה בברזיל. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

ב. ציין והצג את הזכות שנהגי המוניות התבססו עליה בהתנגדותם להנחיה. הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מן השאלות 3-7 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מן השאלות 8-12 (לשאלה – 13 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 3-7 (בכל תשובה כתוב לפחות 2-3 משפטים).

3. הצג שני ביטויים מהכרזת העצמאות שמבטאים את האופי היהודי של המדינה.

4. הצג שתי דרכים אפשריות להתמודדות עם השסע הלאומי בישראל.

5. הצג את התפיסה של הדמוקרטיה הרפובליקנית.

6. הצג שתי דרכים להבטחת אי-התלות של הרשות השופטת.

7. הצג את עקרון הדמוקרטיה המתגוננת.

ענה על אחת מן השאלות 8-12, על פי אחד מן האשכולות שלמדת.

8. אשכול: העולם היהודי

הצג גורם אחד לשסע הדתי-חילוני.

הסבר כיצד הסדר הסטטוס-קוו מאפשר חיים משותפים למרות השסע.

9. אשכול: תקשורת ופוליטיקה בישראל

הצג את תפקיד התקשורת כמתווכת בין השלטון לבין האזרחים.

הסבר כיצד תפקיד זה תורם לחיזוק עקרון שלטון העם.

10. אשכול: בחירות ומפלגות

הצג את המושג ממשלה קואליציונית רחבה.

הסבר כיצד עקרון ההסכמיות בא לידי ביטוי בהקמת ממשלה קואליציונית רחבה.

11. אשכול: רשויות מקומיות

הצג את דרך בחירת ראש הרשות המקומית.

הסבר כיצד עקרון שלטון העם בא לידי ביטוי בדרך בחירה זו.

12. אשכול: מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון

הצג את התפקיד של נציב תלונות הציבור.

הסבר כיצד קיומו של גוף זה מחזק תרבות פוליטית דמוקרטית.

פרק שלישי (24 נקודות)

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מן השאלות 13-15.

בעת האחרונה הועלתה בכנסת הצעת החוק בשם "חבר הכנסת ה-121". לפי הצעת החוק הזאת, יוכלו גם אזרחים להגיש הצעות חוק. אזרח שירצה להגיש הצעת חוק יצטרך להחתים על הצעתו 50,000 אזרחים התומכים בה, ורק אחר כך יגיש אותה לכנסת.

במקרה זה, הצעת חוק שמציע אזרח, כמו הצעת חוק שמציע חבר כנסת, תהיה חייבת לקבל קודם כול את אישור יושב ראש הכנסת, ולאחר מכן לקבל את אישור חברי הכנסת שיצביעו בעדה או נגדה. אם ההצעה תזכה ברוב קולות של חברי הכנסת שנכחו במליאה היא תעבור לטיפול של ועדת הכנסת שתדון בה ותקבע את המשך דרכה.

לדעתי, היוזמה לערב אזרחים בקבלת החלטות במדינה באמצעות חקיקת חוקים היא ניסיון מבורך במשטר דמוקרטי. אולם דרך זו לשיתוף האזרחים אינה מתאימה לישראל. בשיטת הממשל הנהוגה בישראל, 120 הנבחרים לכנסת משקפים ומייצגים את הדעות ואת הרעיונות הקיימים בחברה בישראל, והם הפועלים למען יישומם. אני חושב שראוי לשתף את המגזרים השונים בציבור, למשל, בביקורת על פעולות השלטון. שיתוף המגזרים יכול להיעשות באמצעות התייעצות עם אזרחים על נושאים שעל סדר היום, או במתן אפשרות לאזרחים להתריע על ליקויים ביישום החלטות הממשלה. אך אינני חושב שאזרחים צריכים להיות מעורבים דווקא ביוזמות חקיקה.

יוזמת החקיקה בישראל נתונה לא רק לחברי הכנסת, אלא גם לממשלה בהיותה קובעת תקנות. חשוב שהכנסת לא תעסוק רק בחקיקה אלא תפעל יותר בתפקידה כמבקרת הרשויות האחרות. כך תגביל הכנסת את כוח הרשות המבצעת ותגן על זכויות וחירויות הפרט במדינה. לדעתי, יש לשנות את המצב הנוכחי ולהדגיש את יכולת הפיקוח של הכנסת על חשבון העיסוק שלה בעיקר בחקיקה.

אני חושב שיוזמת חברי הכנסת לשפר את מעמד הכנסת באמצעות שיתוף הציבור נובעת מכוונה טובה ורצויה. אולם הכיוון הנכון צריך להיות עידוד האזרחים לפנות לחברי הכנסת ולשרים בעניינים ציבוריים שונים. כל אלה ייתנו מענה של ממש לצורך לשתף את הציבור במערכת הפוליטית, וגם יחזקו את תדמיתו של בית המחוקקים בישראל.

(מעובד על פי מאמר של ג. רהט, אתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, 31/1/16)

ענה על שתיים מן השאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) עליך לענות על **פי מה שלמדת**, ולא על פי הקטע.

בחלק השני של השאלה ענה על **פי הקטע**.

13. הצג את **שלב הקריאה הטרומית** בתהליך החקיקה בכנסת.

הסבר כיצד שלב זה בתהליך החקיקה בא לידי ביטוי בקטע.

14. הצג את **עקרון הפלורליזם**.

הסבר על פי הקטע, את טענת הכותב בנוגע לעיקרון זה.

15. הצג את **עקרון הפרדת הרשויות**.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 16-20 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. כמה בני משפחה ממדינה באמריקה הלטינית ביקשו לעלות לישראל. בבקשתם לעלות לארץ הם טענו שהסבא שלהם היה יהודי, והציגו אישורים ומסמכים המוכיחים זאת. משרד הפנים קיבל את בקשתם ואִפשר למשפחה לעלות לארץ.

— ציין והצג את **החוק** שבני המשפחה התבססו עליו בבקשתם לעלות לארץ.
הסבר כיצד חוק זה בא לידי ביטוי בקטע.

17. אישה עיוורת, הנעזרת בכלב נחייה, הגיעה למסעדה וביקשה לשבת בה. בעל המסעדה טען שאסור להכניס בעלי חיים למקום, והציע לאישה לשבת על ספסל ברחבה שמחוץ למסעדה. האישה טענה שהצעה זו פוגעת בה ומעליבה אותה, ולכן החליטה לעזוב את המקום.

בעקבות האירוע פנתה האישה לבית המשפט בטענה שבעל המסעדה פגע בה, ולכן היא דורשת ממנו פיצוי כספי. בית המשפט קיבל את הטענה של האישה, ופסק כי על בעל המסעדה לפצות אותה.

— ציין והצג את **הזכות** שבה פגע בעל המסעדה, לטענת האישה.
הסבר כיצד פגיעה בזכות זו באה לידי ביטוי בקטע.

18. בעת האחרונה הורתה ועדת הכספים של הכנסת לממשלה לפתוח חיסכון אישי לכל ילד בישראל. על פי ההחלטה, בכל חודש תעביר המדינה לחשבון החיסכון של כל ילד סכום קבוע עד שימלאו לו שמונה עשרה שנה. כספי החיסכון יאפשרו לכל צעיר לרכוש השכלה וידע, וכך יוכל להשתלב בחברה כמו כל צעיר אחר, בלי קשר למצב הכלכלי של משפחתו.

— ציין והצג את **הגישה החברתית-כלכלית** שבאה לידי ביטוי בהחלטה של ועדת הכספים.
הסבר כיצד גישה זו באה לידי ביטוי בקטע.

19. כיום נאסר על אמצעי התקשורת לצלם דיונים באולם בית המשפט ולשדר אותם בשידור חי. יש הטוענים כי צריך לאפשר שידור מאולם בית המשפט, ויש המתנגדים לכך. הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות. בכתבתך הקפד על הרכיבים האלה:
- א. **טענה** – הצגת עמדתך בעניין בבירור.
- ב. **הנמקה** – הצגת שני נימוקים, הכוללים מושגים וידע מלימודי האזרחות, שבעזרתם תבסס את טענתך.

20. בחברה בישראל יש קבוצות שונות המעוניינות להתגורר בשכונות או ביישובים המיועדים להן בלבד. יש הטוענים שצריך לאפשר זאת, ויש המתנגדים לכך. הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות. בכתבתך הקפד על הרכיבים האלה:
- א. **טענה** – הצגת עמדתך בעניין בבירור.
- ב. **הנמקה** – הצגת שני נימוקים, הכוללים מושגים וידע מלימודי האזרחות, שבעזרתם תבסס את טענתך.

בהצלחה!